

נתונים על עבירת שוטטות

מסמך זה נכתב לבקשת חבר הכנסת משה ארבל, ובו יוצגו נתונים על עבירת שוטטות למטרה אסורה (להלן: עבירת שוטטות). במסמך יוצגו נתונים על תיקים שנפתחו במשטרת ישראל בעשור האחרון¹ בגין עבירת שוטטות, כפי שהיא מוגדרת בחוק העונשין, תשל"ז-1977.² כמו כן, יוצגו נתונים על מספר העצורים בגין עבירת שוטטות ועל מספר כתבי האישום שהוגשו בגין עבירה זו.

את הנתונים שיוצגו במסמך אפשר לסווג לשתי קטגוריות: תיקים שנפתחו בגין עבירת שוטטות כעבירה יחידה ותיקים שבהם עבירת שוטטות היא עבירה נלווית לעבירה נוספת או ליותר מעבירה אחת.

מנתוני המשטרה אפשר ללמוד כי מספר התיקים שנפתחו בעשור האחרון בגין עבירת שוטטות, הן כעבירה יחידה (84) והן כעבירה נלווית לעבירות אחרות (196), נמוך. עם זאת, חשוב לציין כי במספר התיקים שנפתחו בגין עבירת שוטטות לא מיוצגים כלל המקרים שבהם הייתה אינטראקציה בין שוטר לאזרח על רקע חשד לעבירת שוטטות, שכן לא בכל אינטראקציה כזו נפתח תיק פלילי. אינטראקציות מסוג זה יכולות להסתכם בעיכוב החשוד או בבקשה להזדהות על בסיס חובת נשיאת תעודת זהות. אינטראקציות מסוג זה בין שוטר לאזרח מתועדות באופן חלקי, ועל כן אין מידע מתכלל לגביהן.

לפי משטרת ישראל, אחד הקשיים המרכזיים באכיפת ההוראה של עבירת שוטטות קשור לדרישת ההוכחה כי החשוד מצוי במקום "למטרה אסורה או פסולה". לפי המשטרה, בהיעדר עבירה נלווית קשה לאכוף הוראה זו.

¹ הנתונים על עבירת שוטטות כעבירה יחידה הם לגבי השנים 2010-2019, ונתונים על עבירת שוטטות כעבירה נלווית הם על השנים 2020-2010.

² סעיף 216 (א) (5) לחוק העונשין, התשל"ז-1977.

1. מבוא

סעיף 216 לחוק העונשין, תשל"ז-1977,³ עוסק במה שמכונה "התנהגות פסולה במקום ציבורי". בסעיף 216 (א)(5) נקבע כי אדם המשוטט בחצרים או בקרבתם או בדרך או בכביש או בסביבתם, או במקום ציבורי, והכול בזמן ובנסיבות שיש בהם כדי להסיק שהוא נמצא שם למטרה אסורה או פסולה, דינו מאסר של שישה חודשים. **להלן נתייחס לסעיף זה כעבירת**

שוטטות.

מרכז המחקר והמידע של הכנסת פנה אל משטרת ישראל (באמצעות המשרד לביטחון פנים) בבקשה לקבל נתונים על תיקים שנפתחו בגין עבירת שוטטות בשנים 2010-2019, על מספר המעצרים שבוצעו בגין עבירה זו ועל סטטוס הטיפול בתיקים, לרבות מספר כתבי האישום שהוגשו בגין עבירת שוטטות. כמו כן, ביקשנו לדעת מה היו הנסיבות שבגין השוטר קבע כי החשוד משוטט למטרה אסורה. את כל הנתונים הללו ביקשנו לקבל בחלוקה לפי קבוצות אוכלוסייה. כמו כן, ביקשנו לקבל פירוט מהמשטרה בעניין יישום הוראות החוק, ושאלנו, בין היתר, אם יש הנחיות אכיפה לעניין עבירת שוטטות ואם יש הטמעה של הוראות החוק במערך ההכשרות של משטרת ישראל.

ראשית יוצגו נתוני המשטרה לעניין עבירת שוטטות כעבירה יחידה; בהמשך יוצגו נתונים על עבירת שוטטות כעבירה נלווית לעבירות אחרות ובחלק האחרון נציג את תשובת המשטרה לעניין יישום הוראות החוק. נתוני המסמך יוצגו בפילוח לפי קבוצות האוכלוסייה האלו: יהודים, כולל יהודים יוצאי אתיופיה; זרים; ערבים תושבי ישראל ופלסטינים.⁴ בחלק מהנתונים המשטרה לא ידעה לסווג את קבוצת האוכלוסייה של החשוד.

2. נתונים על עבירת שוטטות כעבירה יחידה בשנים 2010-2019⁵

בשנים 2010-2019 נפתחו בסך הכול 84 תיקים בגין עבירת שוטטות שבהם עבירת השוטטות הייתה עבירה יחידה. **חשוב לציין כי במספר התיקים בגין עבירת שוטטות לא מיוצגים כלל המקרים שבהם הייתה אינטראקציה בין שוטר לאזרח על רקע מה שיכול להיות עבירת**

³ סעיף 216 (א) (5) לחוק העונשין, התשל"ז-1977.

⁴ הגדרות המשטרה לקבוצות האוכלוסייה: יהודי (כולל יהודים יוצאי אתיופיה) – מי שרשום כיהודי במשרד הפנים ובעל תעודת זהות ישראלית; ערבים – בעלי לאום ערבי; תושבי ישראל שאינם יהודים, זרים – חסרי תעודת זהות ישראלית ואינם יהודים; פלסטינים – בעלי תעודת זהות פלסטינית; יוצאי אתיופיה – מי שנולד באתיופיה או אחד מהוריו עלה מאתיופיה.

⁵ גל יונה, רכזת לשכה בכירה, לשכת השר לביטחון פנים, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, דוא"ל, 15 בפברואר 2021.

שוטטות; שכן, לפי משטרת ישראל, לא בכל אינטראקציה כזו נפתח תיק פלילי. בחלק מהמקרים עבירת שוטטות יכולה להסתכם בעיכוב החשוד או בבקשה להזדהות על בסיס חובת נשיאת תעודת זהות. אינטראקציות מסוג זה בין השוטר לאזרח מתועדות באופן חלקי, ועל כן אין מידע מתכלל לגביהן.⁶

טבלה 1: מספר התיקים שנפתחו בגין עבירת שוטטות כעבירה יחידה, 2010-2019

שנה	מספר תיקים
2010	14
2011	12
2012	12
2013	6
2014	7
2015	18
2016	3
2017	4
2018	6
2019	2
סה"כ	84

מנתוני הטבלה אפשר ללמוד כי מספר התיקים שנפתחו בכל שנה הוא 2-18, ואין אפשרות להצביע על מגמה מסוימת. המספר הגדול ביותר של תיקים נפתח בשנת 2015 (18 תיקים) והמספר הנמוך ביותר היה בשנת 2019 (שני תיקים).

תיקי עבירת שוטטות כעבירה יחידה, בפילוח לפי מאפייני החשוד

מפילוח התיקים לפי מגדר אפשר ללמוד כי בכל קבוצות האוכלוסייה, רוב התיקים נפתחו לחשודים גברים. מתוך 84 התיקים שנפתחו בגין עבירת שוטטות כעבירה יחידה **רק ארבעה** תיקים נפתחו כנגד נשים (אישה יהודייה, שתי נשים פלסטיניות וערבייה תושבת ישראל); שאר התיקים נפתחו כנגד חשודים גברים.

בפילוח התיקים לפי גיל אפשר לראות כי רוב התיקים נפתחו כנגד חשודים בגירים. מתוך 84 התיקים שנפתחו בגין עבירת שוטטות כעבירה יחידה, **עשרה** תיקים נפתחו כנגד חשודים קטינים (שני חשודים יהודים, שלושה ערבים תושבי ישראל וחמישה חשודים פלסטינים).

⁶ עו"ד עירן נהון, יועץ בכיר לשר לביטחון פנים, לשכת השר לביטחון פנים, שיחת טלפון, 24 בפברואר 2021.

טבלה 2: תיקי עבירות שוטטות כעבירה יחידה שנפתחו בשנים 2010-2019, בפילוח לפי קבוצת אוכלוסייה של החשוד

מספר תיקים	מוצא חשוד
48	יהודים
(3)	(כולל יוצאי אתיופיה)
26	ערבים תושבי ישראל
7	פלסטינים
3	זרים
84	סך הכול

לפי הטבלה, ב-57% מהתיקים שנרשמה בהם עבירת שוטטות כעבירה יחידה החשודים היו יהודים, ו-3.5% מכלל התיקים נפתחו ליוצאי אתיופיה; ב-31% מהתיקים החשודים היו ערבים תושבי ישראל; שאר התיקים נפתחו לחשודים מקבוצות אחרות (שבעה תיקים לפלסטינים ושלושה תיקים לזרים).

כתבי אישום בעבירת שוטטות בתיקים שנפתחו בשנים 2010-2019

מכלל התיקים שנפתחו בגין עבירת שוטטות כעבירה יחידה בשנים 2010-2019, רק בעשרה תיקים הוגש כתב אישום. כלל החשודים שנגדם הוגש כתב אישום היו גברים – שמונה מהם בגירים ושני קטינים. מפילוח כתבי האישום בחלוקה לפי קבוצות אוכלוסייה אפשר ללמוד כי רוב כתבי האישום (שמונה כתבי אישום) הוגשו כנגד חשודים יהודים (כולם בגירים); לעומת שני כתבי אישום כנגד חשודים ערבים, שניהם קטינים: ערבי תושב ישראל ופלסטיני.⁷

עצורים בגין עבירת שוטטות כעבירה יחידה בשנים 2010-2019

לפי נתוני המשטרה, בשנים 2010-2019 בוצעו בסך הכול 42 מעצרים של חשודים שנפתחו להם תיקים בגין עבירת שוטטות כעבירה יחידה. עם זאת, המשטרה סייגה כי ייתכן שבנתון זה נכללו גם אלו שבמקור נעצרו בגין יותר מעבירה אחת, ולכן המספר האמיתי של מי שנעצרו בגין עבירת שוטטות בלבד עשוי להיות נמוך יותר.⁸

מתוך 42 העצורים הללו, 30 עצורים היו יהודים (שניים מהם יוצאי אתיופיה), שמונה היו ערבים תושבי ישראל, והיתר זרים (3) או פלסטינים (1).

⁷ אסף שחור, מדור מחקר וסטטיסטיקה, משטרת ישראל, שיחת טלפון, 23 בפברואר 2021.

⁸ עו"ד עירן נהון, יועץ בכיר לשר לביטחון פנים, לשכת השר לביטחון פנים, שיחת טלפון, 22 בפברואר 2021.

3. נתונים על תיקים שבהם עבירת שוטטות היא עבירה נלווית 2010-2020⁹

בשנים 2010-2020 נפתחו 196 תיקים בגין עבירות שוטטות שבהם עבירת שוטטות הייתה עבירה נלווית לעבירות אחרות.

טבלה 3: מספר התיקים שנפתחו בגין עבירת שוטטות כעבירה נלווית, 2010-2020

שנה	מספר תיקים
2010	42
2011	29
2012	23
2013	17
2014	16
2015	30
2016	9
2017	12
2018	9
2019	6
2020	3
סך הכול	196

בטבלה אפשר לראות שמספר התיקים שנפתחו בכל שנה הוא בין שלושה תיקים ל-42, ואין אפשרות להצביע על מגמה מסוימת. ב-196 תיקים אלו היו בסך הכול 200 חשודים, שכן בכמה מהתיקים היה יותר מחשוד אחד.

להלן יוצגו נתונים על העבירות השכיחות שאליהן נלוותה עבירת שוטטות בשנים 2010-2020.

טבלה 4: עבירות שכיחות בתיקים שבהם עבירת שוטטות היא עבירה נלווית, 2010-2020

סוג העבירה	מספר מעצרים
החזקת מכשיר פריצה	21
עבירות כנגד שוטרים ¹⁰	17
עבירות הקשורות לגנבת רכב ¹¹	15
החזקת אגרופן או סכין שלא כדין	10
החזקת נכס חשוד כגנוב	10
הסגת גבול פלילית	8
גנבה	7
הפרת הוראה חוקית	5
החזקת מכשיר לבצע פשע	4
העלבת עובד ציבור	4

⁹ אור אלמוג, רכזת לשכה בכירה, לשכת השר לביטחון פנים, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 11 בינואר 2021.

¹⁰ בקטגוריה זו נכללו העבירות האלו: הפרעת שוטר בעת מילוי תפקידו (14), תקיפת שוטר כדי להכשילו (1) ותקיפת שוטר בעת מילוי תפקידו (2).

¹¹ בקטגוריה זו נכללו העבירות האלו: החזקת כלי פריצה לרכב (7) גנבת רכב וגנבה מרכב (2), פריצה לרכב (1), זיוף סימני זיהוי של רכב (2), קבלת רכב או חלקי רכב גנובים (1) ופריצה לרכב בכוונה לגנוב (2).

מן הטבלה עולה כי יש **ארבע** עבירות מרכזיות שאליהן נלווית עבירת שוטטות: עבירות החזקת מכשיר פריצה, עבירות כנגד שוטרים, עבירות הקשורות לגנבת רכב ועבירות החזקת אגרופן או סכין שלא כדין.

תיקי עבירת שוטטות כעבירה נלווית, בפילוח לפי מאפייני החשוד

מפילוח התיקים לפי מגדר אפשר ללמוד כי **בכל קבוצות האוכלוסייה רוב התיקים נפתחו כנגד חשודים גברים**. מתוך 196 התיקים שנפתחו בגין עבירת שוטטות כעבירה נלווית, **11** תיקים נפתחו כנגד נשים (שבע נשים יהודיות, שתי נשים פלסטיניות ושתי נשים זרות) ושאר התיקים נפתחו כנגד חשודים גברים.

טבלה 5: חשודים בתיקים שבהם עבירת שוטטות היא עבירה נלווית, בחלוקה לפי מוצא

החשוד, 2010-2020

מוצא חשוד	מספר חשודים
יהודי (כולל יוצאי אתיופיה)	104 (7)
ערבים תושבי ישראל	68
פלסטינים	15
לא ידוע ¹²	8
זרים	5
סך הכול	200

מנתוני הטבלה עולה כי בתיקים שנפתחו בשנים 2010-2020, שבהם עבירת שוטטות הייתה עבירה נלווית, 52% מהחשודים היו יהודים (104 תיקים) ו-34% היו ערבים תושבי ישראל. יתר החשודים היו זרים, או מי שקבוצת האוכלוסייה שלהם סווגה כלא ידועה.

כתבי אישום בעבירת שוטטות כעבירה נלווית

ביותר ממחצית מהתיקים שבהם עבירת שוטטות הייתה עבירה נלווית (**103 תיקים**) הוגש כתב אישום. 53% מכתבי האישום הוגשו כנגד חשודים יהודים (55 תיקים בסך הכול, ארבעה כתבי אישום מתוכם הוגשו כנגד יהודים יוצאי אתיופיה) ו-27% מכתבי האישום הוגשו כנגד חשודים ערבים תושבי ישראל (28 תיקים). יתר כתבי האישום הוגשו כנגד זרים, או כנגד חשודים שקבוצת האוכלוסייה שאליה הם משתייכים סווגה במשטרה כ"לא ידועה".

¹² בנתונים נכללים שמונה תיקים שקבוצת האוכלוסייה שלהם סווגה במשטרת ישראל כ"לא ידועה".

עצורים

בשנים 2019-2020 היו בסך הכול 120 עצורים בגין עבירת שוטטות כעבירה נלווית. טבלה

6: עצורים בגין עבירת שוטטות כעבירה נלווית בשנים 2010-2020

סך הכול	עצורים עד תום ההליכים	עצורי ימים	מוצא חשוד
63	25	38	יהודים
(5)	(3)	(2)	(כולל יוצאי אתיופיה)
40	6	34	ערבים תושבי ישראל
13	8	5	פלסטינים
4	4	-	זרים
120	43	77	סך הכול

מנתוני הטבלה עולה כי 64% מכלל העצורים בגין עבירת שוטטות כעבירה נלווית היו עצורי ימים ו-36% היו עצורים עד תום ההליכים. בקרב העצורים הערבים היה שיעור גבוה יותר של עצורי ימים (85%).

4. התייחסות המשטרה ליישום הוראת עבירת שוטטות¹³

כאמור, ביקשנו לקבל את תשובת המשטרה לנושא יישום הוראות החוק בעניין עבירת שוטטות. בין היתר, ביקשנו לדעת את הקשיים והאתגרים באכיפת ההוראה. בתשובה על פנייתנו, נמסר מהמשטרה כי **הקושי המרכזי באכיפת הוראת החוק בעניין עבירת שוטטות למטרה אסורה נעוץ בכך שעל פי לשון החוק, השוטר נדרש להוכיח כי החשוד מצוי במקום "למטרה אסורה או פסולה", וכי בהיעדר עבירה פלילית נלווית, יש קושי לאכוף את ההוראה הנדונה.**

נוסף על כך, ביקשנו לדעת אם קיים תיעוד של הנסיבות שבגינן השוטר קבע כי החשוד משוטט למטרה אסורה, ואם התקבלו תלונות ביחידת תלונות הציבור של המשטרה (ית"צ) בכל הקשור לעיכוב או מעצר עקב עבירת שוטטות, והטיפול בתלונות אלו. **מהמשטרה נמסר כי אין במערכות הממוחשבות שלה נתונים סטטיסטיים על תיעוד הרקע למעצר ועל החשד של השוטר. בעניין יחידת תלונות הציבור, לפי המשטרה, במערכות המחשוב הקיימות ביחידה זו אין אפשרות לערוך פילוח של הפניות והתלונות לפי עבירת שוטטות. כמו כן, ביקשנו מהמשטרה לקבל נתונים על מספר התלונות שהתקבלו במוקד 100 על עבירת שוטטות. לפי המשטרה, אין אפשרות להפיק נתונים אלו במערכות המחשוב של המשטרה. כמו כן, לפי המשטרה, במערך ההכשרות הניתנות לשוטרים במשטרת ישראל לא נכלל נושא עבירות השוטטות, ואין הנחיות או נוהל ספציפי לטיפול באירועי שוטטות.**

¹³ רפ"ק ארנון פרידמן, ראש תחום פיקוח ובקרה, משטרת ישראל, תשובה על פניית מרכז המחקר והמידע של הכנסת, 11 בינואר 2021.